

Anna Hjerpe

Koordinator litterär nod

Rapport

Lund – Ordets stad

Kommunfullmäktige beslutade 2018-11-29 §203 att bifalla kommunstyrelsens förslag till Vision, Fokusområden och Mål för mandatperioden. Bland dessa fanns ett särskilt uppdrag till kultur- och fritidsnämnden med rubriken "Lund – Ordets stad":

Stadshallen kommer att kunna utvecklas som ett nav i kulturidkandet i Lund. Under den just påbörjade renoveringen av Stadshallen fungerar redan en politiskt tillsatt styrgrupp. I styrgruppens uppdrag ska ingå att överväga Stadshallen som ett litteraturens hus, där författare, akademiska institutioner, författarskolan i Lund och bokförlag med flera skulle kunna prägla mycket av verksamheten och bidra till att uppmärksamma Lund som Ordets stad i Sverige. Dessa verksamheter samsas lätt med att Stadshallen kan utvecklas som konstmuseum för Lundakonstnärer samt som lokal för musikverksamheter i det mindre formatet.

Arbetet med Stadshallen har sedan dess framskridit, och invigningen är planerad till slutet av 2022. En operatör är upphandlad för den löpande driften, och koncessionsavtal har skrivits för att genom kultur- och fritidsnämnden fördela kommunens nyttjande av huset. Exakt hur Stadshallen kommer att användas, och i vilken utsträckning det blir ett nav för litterärt arbete, är det ännu för tidigt att säga. Men under de tre år som gått sedan uppdraget formulerats har många steg tagits i riktningen mot att stärka Lund som Ordets Stad.

Den här rapporten sammanfattar vad som gjorts, vad som planeras och vad som skulle kunna göras. Den innehåller även några skarpa förslag som ytterligare stärker Lund som Ordets stad.

2021-09-29

Bakgrund

Under 2019 tog Lunds kommun fram en förstudie kring hur Lund som Ordets stad skulle kunna verka och utvecklas i kommunen, men också hur Lund som litterär nod skulle kunna vara en motor inom det regionala utvecklingsarbetet av litteraturområdet, i samverkan med andra kommuner och aktörer i Skåne.

I Verksamhetsberättelsen för 2020 gick det att läsa följande om Lund – Ordets stad:

Uppdraget "Lund - Ordets stad" påbörjades genom en kartläggning av aktörer inom litteraturområdet i Lund. En sammanställning av resultatet visade att samtliga aktörer inom området alltifrån, aktiva författare, universitetets författarutbildning, författarcentrum, förlag, bibliotek, etablerade festivaler som Litteralund, Novellfest och Litteraturbaren är mycket positiva till initiativet.

Lund bedriver idag en betydelsefull verksamhet inom litteraturområdet som exempelvis festivalen Litteralund och ett programaktivt Stadsbibliotek.

Lunds kommun bidrar till projekt och utvecklingsinsatser som Folkets hörna, Novellfest, Lundensiska litteratursällskapet, Föreningen Norden och aktiviteter i regi av Litteraturhus Lund (Diktafon).

Ett litterärt residens öppnade sin verksamhet 2020, Hedlandet i Torna Hällestad, och Lunds universitet – Författarskolan – bidrar till områdets utveckling i kommunen.

2019 fick Lunds kommun sin första Fristadsförfattare, Vladimir Nekliaiev, inom ICORN-programmet och under 2021 kunde kommunen välkomna sin andra Fristadsgäst, journalisten Lucy Kassa Behre.

Ett urval av litterära områden inom Lunds kommun och Ordets stad:

Biblioteksverksamheten

Lunds biblioteksverksamhet bjuder på en omfattande programverksamhet med litteratur- och läsfrämjande fokus. Under 2019 (eftersom 2020 var drabbat av pandemin, så visas statistik från 2019 som kan betraktas som ett normalt programår) anordnades 665 programpunkter med bland annat författarbesök, sago- och berättarstunder, bok- och läsecirklar, bokprat och övrigt läsfrämjande. Utöver detta tillkommer aktiviteter som musik,

2021-09-29

ramsor, teater, film, föreläsning, föredrag, debatt och föreningsarrangemang.

Biblioteken (såväl stads- som områdesbibliotek) arbetar läsfrämjande mot flera målgrupper. Ett fokusområde idag är digitalt läsfrämjande för barn. "Lund läser" är ett projekt som fått mycket uppmärksamhet och når ut till en bred målgrupp, läsmetoder såsom "shared reading" öppnar upp för läsning med läsovana grupper. Bibliotekets prioriterade målgrupper är nyanlända samt barn och unga. Tillgänglighet är ett fokusområde. Det här är några exempel på det läsfrämjande arbete som genomförs inom biblioteksverksamheten och som på ett självklart sätt ingår i Ordets stad.

Föreningslivet och författarsällskap

Lunds kommun bjuder på ett rikt föreningsliv inom det litterära området, såsom exempelvis Litteraturhus Lund, med Diktafon och Novellfest, Folkets hörna, Litteraturrundan, Litteraturbaren samt Lundensiska sällskapet.

Hedlandet, residens i Torna Hällestad

Hedlandets residensverksamhet är en plats för residens och publik verksamhet inom bland annat litteratur. Verksamheten startade under 2020 och har innevarande år erbjudit olika publika evenemang under sommaren, samt har en samtalsserie inplanerad denna höst.

Lunds universitet

Författarskolans grundutbildning omfattar två år och är ett konstnärligt ämne som kan ingå i kandidatexamen med Litterär gestaltning som huvudämne. Det skönlitterära skrivandet går som en röd tråd genom hela utbildningen och upptar en betydande del av studierna. Många publicerade och idag etablerade författare har gått utbildningen och en del verkar i Lunds kommun idag.

Visit Lund

Visit Lund genomför på uppdrag av kultur- och fritidsförvaltningen litteraturfestivalen Litteralund som riktar sig till barn och unga. Inom flertalet av de stora publika evenemangen ingår olika litterära aktiviteter under plattformarna SommarLund, VinterLund och KulturNatten.

Barn och unga

Inom Kulturtråden för barn och unga ingår Skapande skola med fokus på litteratur för årskurs 6 som kan inkludera allt från

2021-09-29

författarbesök, skrivövningar med mera. Berättandet kan ta olika former och barn och unga är en prioriterad målgrupp i handlingsplanen inom Kulturområdet.

Institutioner/Platser

Skissernas museum satsar i dagsläget på att lyfta in litteraturen i sitt publika program. Lunds Konsthall vill lyfta det litterära på flera sätt i sina utställningar och med samtalsserier såsom exempelvis Diktafon. Under pandemin har även samtal om utställningarna skett i form av en podd – Konstkollektivet.

Stadshallen kan efter sin renovering bli en plats för litterär verksamhet med offentliga evenemang, festivaler och samlingspunkter för exempelvis författare.

Förlag och bokhandel

I Lunds kommun finns ett rikt förlagsutbud inom olika genrer. Ett exempel är förlaget Ekström & Garay som medvetet satsar på att skapa en litterär närvaro i kommunen med bland annat en Novelltävling samt planer för litterära evenemang.

Stadens anrika bokhandel Gleerups Bokhandel är en av flera bokhandlare i kommunen.

Yrkesverksamma författare

Många yrkesverksamma författare bor och verkar i Lund, varav några även gått på Författarskolan vid Lunds universitet.

Författarcentrum Syd önskar vara mer närvarande i kommunen för att verka nära sina medlemmar, Stadshallen kanske kan bli en sådan plats för författarmöten och andra aktiviteter.

Dessa olika litterära områden har kultur- och fritidsförvaltningen samarbetat med aktivt sedan 2019 och nedan följer några exempel på de projekt som genomförts under perioden 2019-2021.

2021-09-29

Lund som litterär nod – Samverkan med Region Skåne

Lund som litterär nod är ett led i ett utvecklingsarbete med syfte att förstärka samverkan mellan skånska kommuner med avstamp i de litterära verksamheter som verkar i Lunds kommun. I det här sammanhanget fungerar Lunds kommun som en litterär nod, där litterära projekt når ut regionalt till skillnad från Ordets stad som verkar lokalt och med fokus på Lunds kommuninvånare i första hand.

Ett samverkansavtal med detta syfte tecknades med Region Skåne 2019 och gäller fram till 2021-12-31.

Huvudsyftet med noden är att skapa goda förutsättningar för aktörer och utövare i samverkan med andra skånska kommuner, där berättelsen, ordet och det litterära skapandet är kärnan.

Pandemin har förändrat vårt sätt att mötas och arbeta och det digitala formatet har ingått i samtliga litterära nodprojekt, med goda resultat. Föredrag, workshopar med mera fick genomföras digitalt och med vissa justeringar har kvaliteten kunnat bibehållas. Den digitala kompetensen gör att vi framöver troligen kommer att se en mix av digitala samtal, poddcasts, filmade evenemang och möten på plats.

Talangutveckling – Tidlösa berättelser

Mötet mellan historiska och nya författarskap, en samverkan mellan Författarskolan vid Lunds universitet som första motor och det litterära kulturarvet med författarsällskapet Det unga Skåne. Ett kompetensutvecklingsprogram i syfte att få fram och stödja nya författare med avstamp i de historiska. Projektet genomfördes för första gången 2021 med ett avslutande bokevenemang; Tidlösa berättelser på Skissernas museum. Föredragen under vårterminen genomfördes digitalt.

Novellfest/Litteraturhus Lund

Spridning av festivalen till kommuner och platser utanför Lunds kommun. Arbetet innebär att bygga relationer, föra dialog och samverka med andra aktörer i övriga kommuner inom till exempel bibliotek och folkbildning. Det regionala projektet genomfördes 2020 samt 2021 och erbjöd skrivarkonferensar, som fick ställas om till digitala våren 2020, i samarbete med olika folkbibliotek runtom i Skåne.

2021-09-29

Barn och Unga

Samarbete pågår med Litteralund och kultur- och fritidsförvaltningens arbete med Skapande skola som rör litteraturområdet. Målet är att genomföra ett regionalt projekt med fokus på barn och unga under 2022, då i samverkan med Litteralund på olika sätt.

Samtliga nodrelaterade projekt har gett ett gott resultat (hög deltagande och synergieffekter) och synliggjort den litterära rikedom som Lunds kommun har att erbjuda regionen på ett framgångsrikt sätt.

Samverkan med ett flertal bibliotek, föreningar och andra litterära aktörer har genom dessa projekt fått något konkret att enas kring och utvecklas inom, nya kontaktvägar har skapats och det litterära nätverket har vuxit.

Det är kultur- och fritidsförvaltningens önskan att fortsätta samverka med Region Skåne och därmed ingå i ett förlängt samverkansavtal med Lunds kommun som regionens litterära nod.

Lund som Fristad – samverkan med ICORN

Ett annat projekt där det fria ordet står i centrum berör Lund som en Fristad i den internationella organisationen ICORN.

Beslut om Fristadsförfattare i Lunds kommun

Kommunfullmäktige beslutade den 27 augusti 2015, i enlighet med kommunstyrelsens förslag att ansöka om medlemskap i fristädernas internationella medlemsorganisation ICORN. Man beslutade även att tillföra medel för att finansiera fristadsarbetet via kultur- och fritidsförvaltningen.

I september 2016 blev Lund kommuns ansökan godkänd och arbetet för att ta emot en Fristadsförfattare kunde påbörjas. Under 2017 gjordes en förberedande studie kring vad Lunds kommun behövde ordna för att kunna ta emot en stipendiat på ett bra sätt.

Vad är en fristad?

En stad, kommun eller region åtar sig att ge en hotad kulturutövare en säker vistelse och arbetsmöjligheter under två år. I Sverige finns cirka 25 fristäder.

ICORN, International Cities Of Refuge Network, är den organisation som tar emot ansökningar från hotade personer verksamma inom

2021-09-29

kulturområdet. PEN international samarbetar med ICORN i granskandet av sökanden. Antalet hotade personer som ansökte om fristad 2020 var 420 stycken, antalet fristäder runtom i världen är ca 70 stycken. Behovet är stort men fristäderna få, så Lunds arbete är viktigt.

Lund kunde 2019 ta emot sin förste Fristadsförfattare, Vladimir Nekliaiev. Under sin tid i Lund fick han en bok utgiven och producerade två historiska romaner samt en pjäs.

I juni 2021 kunde Lund välkomna sin andra fristadsgäst, journalisten Lucy Kassa Behre som vill skapa ett liv i Lund under sin stipendievistelse. Hon vill bygga ett nätverk inom sitt yrke, arbeta och lära sig svenska – samt lyfta vikten av det fria ordet och få möjligheten att få verka som journalist under trygga omständigheter.

Där Fristadsförfattare finns – där finns även arbetet för demokrati, yttrandefrihet och mänskliga rättigheter. Lund sätter nu detta på kartan genom att aktivt delta i Fristadsprogrammet.

Lund - Litteraturstad inom Creative Cities Network, UNESCO

För att ytterligare lyfta litteraturens status kan staden Lund ingå i UNESCO:s nätverk av Litteraturstäder. UNESCO är en del av FN och har som syfte att verka fredsbevarande med hjälp av bland annat kulturella nätverk världen över – däribland Cities of Literature som ingår i Creative Cities Network.

I dagsläget finns 39 aktiva Litteraturstäder runtom i världen som erbjuder en internationell och kulturell organisation vilket öppnar upp för vidare samarbeten såväl lokalt som globalt. Som Litteraturstad firas och synliggörs litteraturen på olika sätt och anordnar exempelvis Världsbokdagen en gång om året, festivaler och liknande.

Lund har den litterära variation och kvalitet som krävs för att bli kvalificerad som en Litteraturstad och kultur- och fritidsförvaltningen vill därför starta upp ett ansökningsförfarande för att bli en Litteraturstad inom UNESCO, allt i linje med visionen för Ordets stad.

2021-09-29

Varför bli en Litteraturstad inom UNESCO?

- Varumärkeshöjande, ett erkännande och bekräftande av att det finns en litterär verksamhet med hög klass inom staden
- Stärker varumärket Ordets stad samt Lunds kommun
- Öppnar upp för samarbeten såväl nationellt som internationellt samt verkar för yttrandefrihet i alla dess former
- Underlättar processer som innefattar bidrag eller sponsring
- Ger grund för näringslivsutveckling på området

Vad innebär det att bli en Litteraturstad?

- Att vara en del av ett befintligt Creative Cities Network inom UNESCO och i förlängningen FN
- Skapar vägar fram till en internationell arena
- Öppnar upp för samarbeten lokalt, regionalt och globalt

Kultur- och fritidsförvaltningen föreslår att ta arbetet vidare med att skapa en ansökan om att bli Litteraturstad.

I första skedet skapas en tidplan för arbetet med ansökan, sedan identifieras vilka som bör ingå i den styrgrupp som tar fram ansökan. I styrgruppen bör representanter från olika områden ingå, såsom näringsliv, universitetet, offentlig verksamhet samt civilsamhället (föreningsliv mm). Med hjälp av styrgruppen skapas även ett litterärt nätverk som är Ordets stad till gagn på flera sätt. Arbetet bör kunna bedrivas inom befintlig organisation och budget.

Läs gärna mer på: <https://www.citiesoflit.com/about-us>

Lund som Ordets stad - framåt

Som beskrivits i rapporten erbjuder Lunds kommun redan ett flertal starka litterära kvaliteter och områden, nu är grunden lagd och det är dags att konceptualisera och kommunicera detta som en helhet. Att formulera och paketera detta som Ordets stad syftar till att lyfta denna verksamhet på olika sätt, och kultur- och fritidsförvaltningen vill nu ta detta vidare genom att skapa en marknadsföringsprofil med ett framtaget koncept och formgivning som berättar vad Ordets stad är, som ett paraply under vilket olika litterära verksamheter kan samlas. För att sedan synliggöras genom sociala medier, nyhetsbrev, hemsida, olika aktörer med mera. Därigenom blir helheten större samt mer informativ än de enskilda delarna var för sig.

Detta blir ett sätt att skapa identiteten och varumärket Ordets stad så att medborgarna lätt kan hitta och välja bland de litterära aktiviteter som sker i deras närhet. Detta förutsätter också att ett nätverk mellan olika aktörer bildas, och här skulle styrgruppen för

2021-09-29

en Litteraturstadsansökan kunna ta den rollen. Med plattformen Ordets stad kan kultur- och fritidsförvaltningen aktivt stötta initiativ som verkar inom litteraturområdet.

Kultur- och fritidsförvaltningen vill även få möjlighet att fortsätta arbetet att verka regionalt och därmed ingå i ett förlängt samverkansavtal med Region Skåne för att kunna marknadsföra och genomföra litterära verksamheter inom Lunds kommun även runtom i regionen, på samma sätt som skett mellan 2020-2021.

Sommaren 2021 genomfördes en förstudie som beslutsunderlag inför en eventuell ansökan om att bli Europeisk Kulturhuvudstad 2029. I förstudien identifierades det litterära området som ett av de områden där Lund har ett starkt utbud, och kan stärkas ännu mer. Den 29 september beslutade kommunstyrelsen att inte gå vidare med ansökan. Att frågan lyftes och utreddes tyder ändå på att det finns ett starkt engagemang för kulturen och en bred uppslutning bakom uppfattningen att Lund är en stark kulturstad. Genom att aktivt profilera sig som Ordets stad och fortsätta samverka både regionalt, nationellt och internationellt inom det litterära området, tillförs starka värden till Lund som kulturstad.